

Wethouder Duurzaamheid John Nederstigt op de Geniedijk in Haarlemmermeer (foto Jan Aukes).

Gemeenten op weg naar duurzaamheid: Haarlemmermeer

Wethouder John Nederstigt: 'Duurzaamheid is geen keuze!'

Deze zomer bereikten diverse partijen onder leiding van de SER overeenstemming over de hoofdlijnen van het Energieakkoord Duurzame Energie. Ook gemeenten zijn hierin partij, via de VNG. Maar veel gemeenten hebben niet gewacht op de resultaten van de ellenlange onderhandelingen. Zij zijn al aan de slag en bereiken resultaten. B&G volgt een aantal gemeenten op hun weg naar duurzaamheid. Deel 1 in deze serie: Haarlemmermeer.

Door **Christine van Eerd** zelfstandig tekstschrijver

Toen in 2010 het nieuwe college van B&W van Haarlemmermeer aantrad, lag deze gemeente achter op het gebied van duurzaamheid. Dat moest anders vond het college. Met vereende krachten werd een programma opgesteld, werden bewoners, bedrijven en organisaties wakker geschud en werden slimme financieringsconstructies ontwikkeld. Met succes. Inmiddels is Haarlemmermeer een van de koplopers op het gebied van CO₂-reductie en duurzame energieopwekking. 'We hebben alle redenen om trots te zijn in de Haarlemmermeer', zegt wethouder Duurzaamheid John Nederstigt. 'Maar o wat zijn we nog ver weg van het ideaalbeeld.'

Daarvoor blijft hij zich dus onverminderd inzetten, want: 'duurzaamheid loont', is de stellige overtuiging van deze bestuurder met ondernemersbloed.

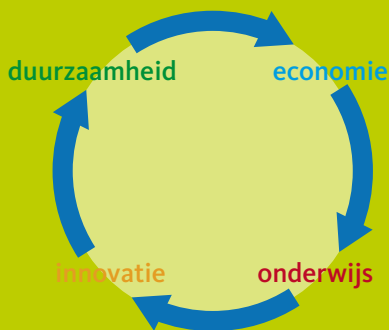
Ruimte voor duurzaamheid

Haarlemmermeer is een dynamische regio: 150.000 inwoners en een grote rijksopgave voor woningbouw, veel bedrijvigheid die voor een belangrijk deel afhankelijk is van Schiphol, vijf rijkswegen die de gemeente doorkruisen en vele hectares voor sport en recreatie. Nederstigt: 'Als onze omgeving niet gaat verduurzamen, dan

verliezen we concurrentievoordeel in de toekomst. Drie jaar geleden was het adagium: je bent duurzaam als je daar als gemeente veel geld, tijd, energie insteekt. Bijvoorbeeld door zonnepanelen te plaatsen op je eigen daken. Maar de echte klappen kun je pas maken als je inwoners, scholen, sportverenigingen en bedrijven daarin kunt meenemen. We zijn bezig met een hele grote transitie, ik noem het ook wel de derde industriële revolutie. De basis hiervoor is het *wheel of sustainability*.

Wheel of sustainability

Een duurzame samenleving kan alleen bestaan met een duurzame economie. Maar voor een duurzame economie is kennis en kunde nodig op het gebied van duurzaamheid. Door deze kennisontwikkeling op het gebied van duurzaamheid ontstaan duurzame innovaties. Deze duurzame innovaties dragen dan weer bij aan een nog duurzamere maatschappij, die op zijn beurt weer vraagt om nog een duurzamere economie. Dit is het vliegwiel dat de gemeente Haarlemmermeer in gang wil zetten en houden. (bron: Raadsvoorstel programma Ruimte voor duurzaamheid, februari 2011)

April 2011 nam de gemeenteraad het programma Ruimte voor duurzaamheid aan. Een programma met ruim zestig projecten, gericht op CO₂-reductie, minder gebruik van fossiele brandstoffen en het creëren van een gezonde leefomgeving. In eerste instantie dus vrij technische aspecten van duurzaamheid, die concreet zijn, meetbare resultaten opleveren en die innovatief zijn. 'We hebben in dat programma ingezet op kennis, onderzoek en onderwijs om de innovatie een boost te geven', aldus de wethouder. Dat betekent aan de ene kant allerlei duurzaamheidsprojecten op scholen: speciale lespakketten, de inrichting van een gezond klaslokaal, maar ook zonnepanelen op het dak. Inmiddels doet ruim een kwart van de scholen daaraan mee, met groeiend enthousiasme. Innovatie wordt ook gestimuleerd door de Arizona State University aan boord te halen, met het eerste van drie wereldwijde kenniscentra voor toegepast onderzoek. Initiatieven voor meer duurzaamheid kunnen via dit kenniscentrum met kennis worden onderbouwd. Nederstigt: 'Deze universiteit is koploper op het gebied van duurzaamheidsonderzoek en onze regio is voor hen een ideale proeftuin. Dit leidt tot een internationaal platform voor samenwerking met organisaties die willen wonen en ondernemen in Haarlemmermeer en de regio.'

Eén van de elektrische auto's van Haarlemmermeer

Het loont gewoon aan alle kanten

Het economisch principe is leidend voor het duurzaamheidsbeleid in Haarlemmermeer. Nederstigt: 'Grote bedrijven die de afgelopen jaren in duurzaamheid hebben geïnvesteerd, doen het nu allemaal beter. Duurzaamheid is lonend, in euro's maar ook in CO₂-reductie, betere gezondheid en vanwege minder afhankelijkheid van onstabiele gebieden die ons nu energie leveren. Het loont gewoon aan alle kanten.'

Dat is dan ook de reden dat Haarlemmermeer niet kiest voor subsidies. 'Liever geen subsidies, wel hulp', is volgens de wethouder de kern van het verhaal. 'Subsidies heb je nodig voor dingen die nooit op zichzelf rendabel kunnen zijn. Zonnepanelen is een hartstikke goede business case. Er is op dit moment geen betere investering dan zonnepanelen, financieel technisch gezien. Waarom zou je dat subsidiëren? Je moet wel helpen met de drempel van de investering, want traditionele banken hebben daarvoor nog te veel koudwatervrees.'

Gewoon doen, is het adagium in Haarlemmermeer, met zwaan-kleef-aan als achterliggende filosofie. De projecten moeten zichtbaar en inspirerend zijn, zodat aarzelende bewoners of organisaties in tweede instantie alsnog meedoen, als de resultaten in klinkklare munt en een prettiger leefomgeving zich manifesteert.

Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer

Terwijl talloze projecten uit het programma Ruimte voor duurzaamheid werden opgestart, werkte Haarlemmermeer in samenwerking met Urgenda aan een eigen duurzaam bedrijf. Dit participatiefonds waarin de gemeente 3,3 miljoen euro inlegt, heeft inmiddels het tienvoudige aan budget weten te realiseren, vanuit het bedrijfsleven en investeerders. Enkele dagen nadat de gemeenteraad het voorstel aannam, ging het eerste project al van start. 'Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer helpt lokale ondernemers om hun plannen te verwezenlijken', legt Nederstigt uit. 'Er is heel veel kennis bij die ondernemers, maar ze krijgen het praktisch haast niet rondgebreed. Met dit participatiebedrijf gaan wij makelen en schakelen. Wij nemen net als andere financiers een gedeelte van de financiering op ons; in aandelen of als lening. Met het principe van een revolving fund: elke euro die wordt geïnvesteerd, komt op den duur terug en is dan weer bestemd voor een nieuwe project.' Cofinanciering is het uitgangspunt en de gemeente heeft altijd

Gemeenten op weg naar duurzaamheid

een minderheidsaandeel. 'Dat bleek voldoende te zijn', constateert de wethouder. 'Veel duurzame ondernemers hebben wel financiering, maar niet voor de volle 100 procent. Het feit dat de gemeente meedoet, geeft bij de markt vertrouwen en daarmee krijg je een sluitende business case. Duurzaamheid is lonend, maar je moet het soms een zetje geven. De projecten die nu worden gefinancierd zijn hartstikke uniek.'

Je moet het soms een zetje geven

Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer (DBH) heeft een gezonde mix van projecten: projecten met een beperkt risico maar dan ook normaal renderend, en mogelijk hoog renderende projecten met een hoger risico. Voor de verschillende projecten krijgt DBH traditionele en minder traditionele investeerders mee. Er zijn op dit moment veel initiatieven voor de plaatsing van zonnepanelen en het opwekken van windenergie. 'Daar zijn veel startende ondernemers nu mee bezig', aldus Nederstigt. 'Het is redelijk eenvoudige, grijpbare technologie.' Maar het participatiefonds financiert ook zeer innovatieve projecten op het gebied van gelijkstroom en algenkweek voor het realiseren van alternatieve grondstoffen. 'Het project gelijkspanning daar kijkt de hele wereld in mee.'

Naast zonne-energie zet Haarlemmermeer ook in op windmolens. Nederstigt maakt zich hier hard voor, vooral omdat dit project het resultaat is van een burgerinitiatief. Hierover is nog wel een robbertje te vechten met de provincie, die begin dit jaar de plaatsing van nieuwe windmolens op land verbodt, met als argument dat er geen draagvlak zou zijn en het niet ruimtelijk inpasbaar is. 'Bizar', vindt Nederstigt. 'Het is een keer fout gegaan in de kop van Noord-Holland, maar dat speelt niet in het zuiden van onze provincie. We hopen dat we goedschiks tot een vergelijk kunnen komen. Noord-Holland heeft net weer 105,5 megawatt extra opgave gekregen, dus daar zit wel een kans.'

Coöperatieve energiemaatschappij

Een van de grootste duurzaamheidsprojecten in de gemeente Haarlemmermeer is het plaatsen van zonnepanelen op de daken van drieduizend corporatiewoningen. Nederstigt is er trots op:

'Corporatiewoningen zijn heel lastig om te verduurzamen, omdat corporaties altijd 70 procent van de huurders moeten meekrijgen. Daar loopt iedereen op vast. Daarvoor is nu een oplossing gevonden. Najaar 2013 wordt een coöperatieve energiemaatschappij opgericht. Deze onderneming plaatst zonnepanelen op de daken en hoeft daarvoor alleen toestemming van de woningeigenaar te hebben. De huurders kunnen gebruikmaken van het veel voordeliger energiecontract. Ymere hoeft geen euro te investeren, behalve wat inzet voor de communicatie met hun huurders. Zo hebben we de wil om te verduurzamen losgekoppeld van de financiering.'

Dit zonnepanelenproject wordt gefinancierd door BNG Bank. Caspar Boendermaker, adviseur van BNG Advies: 'BNG Bank heeft

Caspar Boendermaker van BNG Advies tussen de zonnepanelen.

Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer

Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer (DBH) is een actief participatiefonds gericht op versnellen en verbreden van duurzaamheid in Haarlemmermeer. DBH doet dit door partijen bij elkaar te brengen en het verstrekken van financiële bijdragen aan duurzame innovatieve projecten, die zonder de publieke bijdrage niet van de grond zouden zijn gekomen. De geselecteerde projecten worden voor minimaal 60 procent door anderen gefinancierd. Gebleken is dat het meedoen van DBH andere financiers vertrouwen geeft; ze zijn daardoor bereid om risicodragend deel te nemen in projecten. Doordat ondernemers hun eigen financiers meebrengen, realiseert DBH een multiplier van 10. Zo wordt aan de 3,3 miljoen euro van DBH bijna 29 miljoen euro toegevoegd door externe financiers. Hiermee is de totale investering 32 miljoen euro. Overheadkosten

voor realisatie van de projectenmix liggen rond de 0,5 procent van het totaal geïnvesteerd vermogen.

Doelstelling is de reductie van minimaal 75 kton CO₂ in de gebouwde omgeving in 2020, waarvan 28 kton CO₂-reductie en 60 GWh duurzame energieopwekking in 2014. Met de nu voorgestelde projectenmix is naar verwachting 26 kton CO₂-reductie en 57 GWh energieopwekking te realiseren in 2014. Daarnaast bestaat ruimte om vanaf begin 2014 opnieuw te investeren.

Dit najaar krijgt DBH een meer aansprekende naam. Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer blijft bestaan als naam van de BV.

(Bron: Ondernemingsplan Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer, Urgenda, Andrea van de Graaf, december 2012)

Projectenmix

Duurzaam Bedrijf

een aantal prioriteiten op het gebied van duurzaamheid, een daarvan is het verduurzamen van corporatiewoningen. Verduurzamen van woningen is de economische impuls die we nodig hebben. Het project in de Haarlemmermeer sloot daarbij goed aan. BNG Bank verstrekt hiervoor vreemd vermogen als lening. Maar we doen ook aan kennisdeling. We hebben veel ervaring met analyseren van risico's bij projecten met zonnepanelen. Dat luistert nauw, de helling van een zonnepaneel kan bijvoorbeeld direct invloed hebben op de productiviteit. We hebben in een aantal sessies bij de gemeente meegedacht om de business case en risicoanalyse van dit project te versterken.'

Metten is weten

In 2012 realiseerde Haarlemmermeer niet alleen een economische groei en toename van werkgelegenheid, maar ook een reductie in CO₂, afname van energieverbruik en een forse toename van laadpalen voor elektrische auto's. Dat blijkt uit de monitor 'Ruimte voor duurzaamheid'. Jaarlijks meet de gemeente hoe Haarlemmermeer 'scoort' als het gaat om duurzaamheid en vertaalt deze cijfers naar een index van indicatoren.

Bij de start van Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer werden negen projecten en fondsen opgenomen. Dit is geen statisch geheel. De aflossingen op de verstrekte middelen worden direct weer ingezet voor nieuwe projecten. Gaandeweg zullen de projecten steeds innovatiever worden, is de verwachting. Selectiecriteria zijn - behalve een goed businessplan en cofinanciering - ook het stimuleren van de lokale economie en in een aantal gevallen social return door inschakeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Het participatiefonds financiert onder meer een zonneweide met zonnepanelen voor bewoners en bedrijven zonder eigen dak. Maar ook zonne-energie voor huurwoningen, koopwoningen en bedrijfsgebouwen van kleinere ondernemers. Er zijn projecten voor verduurzaming van icoongebouwen met een hoge zichtbaarheid, zoals het Spaarne Ziekenhuis, en voor sportverenigingen. En er wordt geïnvesteerd in innovatieve projecten zoals gelijkspanning (de conversie van wisselspanning naar gelijkspanning achterwege laten en zo veel stroom en grondstoffen uitsparen) en algenkweek in leegstaande kassen.

Indicatoren Duurzaamheid Haarlemmermeer

	2010	Index 2010	2011	Index 2011	2012	Index 2012
CO ₂ -uitstoot totaal Haarlemmermeer (kiloton per jaar)	1.238	100	1.256	101,5	1.208	97,6
CO ₂ -uitstoot exclusief Schipholregio (kiloton per jaar)	919	100	930	101,2	904	98,4
Duurzame opgewekte energie in Terajoules	291	100	327	112,4	350	120,3
Aantal laadpalen in de Haarlemmermeer	13	100	36	276,9	62	476,9
Huishoudelijk restafval in kg per inwoner	230	100	204	88,7	203	88,3
Energielasten bewoners (gemiddelde prijs per vastgoedobject)	€ 1.638	100	€ 1.756	107,2	€ 1.875	114,5
Energielasten bedrijven (gemiddelde prijs per vastgoedobject)	€ 25.267	100	€ 27.313	108,1	€ 29.627	117,3
Aantal bedrijfsvestigingen	8.416	100	8.919	106,0	9.015	107,1
Aantal werkzame personen	112.383	100	114.114	101,5	115.406	102,7

Bron: Monitor Ruimte voor Duurzaamheid (2012), Gemeente Haarlemmermeer 3 juni 2013

Het succes blijkt uit de cijfers: voor het eerst sinds 2008 is weer een CO₂-reductie van 3,8 procent gerealiseerd, een trendbreuk ten opzichte van eerdere jaren, ondanks de toegenomen groei in bedrijven en inwoners. Duurzame energieopwekking stijgt met 20 procent ten opzichte van 2010. De voornaamste energiebronnen zijn een vergistingsinstallatie, nieuwe windturbines en stijging van de hoeveelheid zonnepanelen.

Vanaf het begin van de uitvoering van het programma Ruimte voor duurzaamheid hamerde John Nederstigt op het belang van meten. Ondanks de vele waarschuwingen voor het risico daarop politiek afgerekend te worden. 'Het is niet erg als er projecten mislukken, het hoeft niet altijd een goednieuwsshow te zijn. We kunnen ook weleens tegen elkaar zeggen "we hebben er goed over nagedacht, we zijn gestart en het heeft niet uitgedaan zoals we dachten, laten we die middelen, die energie toch nog maar in iets anders stoppen, want het gaat om een goede mix". Ik denk dat het een kracht is om te leren van de fouten, maar ook van de goede dingen.'

Integraal werken

Werken aan duurzaamheid is in Haarlemmermeer geen hobby van een van de wethouders. Bij alle speerpunten in het programma krijgt duurzaamheid de volle aandacht. 'We doen het met elkaar', antwoordt Nederstigt op de vraag naar de reden van het succes. 'Succesvolle acties voor duurzaamheid gaan dwars door de hele maatschappij. Een verkokerde overheid, die we nog te vaak tegenkomen, vooral bij het Rijk, staat echte vooruitgang in de weg. Duurzaamheid is geen keuze. Het is vooral de integraliteit die voor echte winsten gaat zorgen. Er is geen enkel negatief punt aan het verduurzamen. Het is transformeren naar een nieuwe orde.'

Noot

1 De rekentool die is ontwikkeld voor de monitor van gemeente Haarlemmermeer is beschikbaar voor andere gemeenten. Neem hiervoor per e-mail contact op met info@fonzdekkers.nl. U krijgt dan een presentatie van de tool en de manier waarop deze is in te zetten.